

Prof. V. ESPEREMA

ADJUVILO

INTERNACIA HELPLINGVO

*bazita sur la maksimumo da internacieco,
da simpleco kaj de harmonio.*

Sistemo IDO perfektigita

La plej bona internacia lingvo estas tiu
kiu prezentas la plej grandan facilon
por la plej granda nombro da homoj.

Prof. JESPERSEN.

Tiu difino sufiĉas por determini
komplete la solvon de la problemo.

Louis COUTURAT.

Tradukis en Esperanton Roy MCCOY

NOVO
Bajonetstraat 78
3014 ZL Rotterdam
Nederlando
Esperanta eldono 2000

A LA VERAS AMIKOS
DE LA LINGUO INTERNACIONALA

PRECIPUE

A LA MEMBROS DE *Academia pro interlingua*
ed a sua eminenta direktoro.

Prof. G. PEANO

ME DEDICAN TIA LIBRO.

V. E.

ENKONDUKO

La problemo de lingvo internacia estas unu el tiuj kies definitiva solvo pli kaj pli trudas sin ĉiutage.

La ĉiutaga sperto de pluraj miloj da esperantistoj el ĉiuj landoj de la mondo dum la lastaj dudek jaroj (1) estas montrinta la senfinan variecon de la servoj kiujn povus doni al la homaro iu helplingvo lernita de ĉiuj apud la denaska lingvo.

Sed kiel definitive solvi tiun gravan demandon?

Se oni konsideras nur la rezultojn, kaj se oni cedas ke sufiĉas havi iun *BONAN* lingvon, Esperanto solvas ĝin, kaj la obstino de la disĉiploj de d-ro Zamenhof, kiuj ne volas enlasi en sian lingvon nek ŝanĝojn nek reformojn, estas pravigita. Sed ĉu tio sufiĉos por la homaro? Ĉu ĝi kontentiĝos per *BONA LINGVO* internacia, aŭ ĉu ĝi ne volos alpreni *LA PLEJ BONAN*?

Iuj opinias tiel; de tie la pluraj skismoj, kiuj produktiĝis ĉe la partianoj de lingvo internacia.

Unuflanke la amaso da *FUNDAMENTISTOJ*, kiuj konsideras la demandon solvita, gardas kaj propagandas kun entuziasmo kvazaŭ religia la lingvon de Zamenhof, redaktas verkojn, eldonas revuojn, organizas kongresojn; aliflanke la *PERFEKTISTOJ*, kiuj celas doni al la mondo «*LA PLEJ BONAN*» internacian lingvon.

(1) La originala franca eldono aperis en 1910. –*TRAD.*

Tiuj malsamaj sistemoj konsentas pri la principo de *INTERNACIECO* metita en la praktikon por la unua fojo de d-ro Zamenhof (1). Ankaŭ ilia vortaro (aŭ prefere *RADIKARO*) estas, kun malmultaj diferencoj, la sama por ĉiuj, kaj oni povas aktuale konsideri ĉiujn tiujn lingvojn kiel diversajn dialektojn de iu sama lingvo internacia.

Ilia malsameco troviĝas esence en la formoj gramatikaj.

Tre atenta kaj tre senpartia studo de la diversaj sistemoj *PERFEKTISMAJ* estas nin konvinkinta ke *IDO* estas aktuale tiu kies ensemblo plej alproksimiĝas al la plej bona internacia lingvo.

IDO havas kiel aŭtorojn s-rojn de Beaufront kaj Couturat. Ĝi prezentiĝas kiel reformo kaj simpligo de Esperanto.

Ĝi havas super tiu lasta superecojn *PARTAJN* nediskuteblajn.

Sed apud tiuj superecoj ĝi enhavas, rimarkinde en la gramatiko, tre gravajn difektojn kaj komplikaĵojn kiuj estas forigintaj de ĝi multajn reformistojn kaj malhelpinta ĝian disvastigon ekster malgranda rondo de 300 aŭ 400 adeptoj.

Kvankam tiuj difektoj estas ja realaj kaj gravaj, ili tamen estas korekteblaj. Pluraj homoj estas provintaj ĝustigi ilin kaj pluraj proponoj estas jam aperintaj, ĉu kiel kompletaj projektoj ĉu kiel proponaroj,

(1) Tamen la partianoj de la sistemoj *HOMOGENAJ* (kaj inter ili troviĝas tre eminentaj lingvistoj kiel s-roj Peano, Rosenberger, Meysmans, Monseur, Pagliero, Malenaar k.a.) limigas tiun internaciecon nur al radikoj *DE ORIGINO LATINA*.

aperigataj ĉiumonate en *PROGRESO*, organo oficialaj de la lingvo.

Estas multe por preni en tiuj sennombraj proponoj. Sed neniu de la «kompletaj projektoj» povas komplete kontentigi: iliaj aŭtoroj ŝajnas multe malpli okupataj pri forigo de la difektoj de Ido, ol pri arbitra prezento de kelkaj personaj ideoj, inĝeniaj sendube (1), sed neniel konformaj kun la principoj kiuj devus esti iliaj solaj gvidiloj.

Nia maniero agi estis tute alia. Prenante por kriterion de la plej bona lingvo internacia la principon esprimitan de la dana lingvisto Jespersen kaj popularigitan de Couturat, ni estas, gvidate per la sola zorgo doni al la mondo la lingvon la «plej simplan» kaj la «plej facilan por ĉiuj», ellaborintaj *Adjuvilon*.

Adjuvilo ne estas nova lingvo. Ĝi ne estas io alia ol Ido perfektigita, simpligita, senigita je ties difektoj, je ties malregulaĵoj, je ties komplikaĵoj, kaj revestita per nova formo samtempe multe pli simpla kaj pli harmonia. Krom tio ni estas nur aplikintaj *konsekvence*, anstataŭ halti mezvoje, la principojn deklaritajn de la aŭtoroj de *Ido primitiva*. Ni gardis de tiu lasta ĉion kio estis bona, kaj malakceptis nur la formojn difektojn, kiujn ni anstataŭigis per pli bonaj formoj.

(1) Inter la reformoj ni citos: *ILE*, de s-ro Seidel, vic-prezidanto de la grupo idista de Berlino; *DUTALINGUE*, de s-ro Duthil; la Reformon de s-ro Brandt, ktp.... Kun escepto de kelkaj originalaj ideoj, ni ne taksas tiujn projektojn sufiĉe seriozaj.

Estas klare, ekzemple, ke en la vorto *DUTALINGUE* (dua lingvo), s-ro Duthil estas malpli okupata pri enkonduko de sufikso internacia, ol pri dono al la lingvo de nomo kiu rememorigos tiun de la aŭtoro. Jen la priokupiĝoj personaj kiuj havas nenion komunan kun la principoj de la vera lingvo internacia.

Persvadite ke la estonteco rezervita por la lingvo internacia estas vastega, kaj ke ĝi devas ne nur esti utila al tiuj kiuj volas esprimi materiajn bezonojn aŭ servi komercajn interesojn, sed krome doni novan animon al tiuj kiuj pensas, al tiuj kiuj amas, al tiuj kiuj kantas, kaj kiuj volas ke iliaj pensoj, iliaj amoj aŭ iliaj kantoj estu konataj ekster la limoj de iliaj landoj, ni estas strebintaj doni al *Adjuvilo* ĉiom de la beleco, dolĉeco kaj sonoreco kio konvenas al la plej homa el lingvoj.

Laŭ la profunda rimarko de la karmemora d-ro *Javal*, por solvi la helplingvan demandon necesis kunigi la karakterizajn ecojn de la du eŭropaj lingvoj plej disvastiĝintaj en la mondo: la hispana kaj la angla; preni de la unua la nekompareblan belsonecon, la majestan harmonion, kaj al ĝi apliki la gramatikan simplecon de la dua. Ni kredas ke *Adjuvilo* plene respondas al tiu programo.

Ne volante prezenti la kompletan teorion de *Ido simpligita* en tiu ĉi volumo, ni faros tion en estontaj verkoj; unue necesis ke ni pravigu la oportunecon kaj bonegecon de nia reformo, kaj por tion fari montri ke la aktuala formo de *Ido* primitiva tia kia propagandata de la *Uniono di la Amiki*, ne akcepteblas. Ĉiuj sinceraj partianoj de la lingvo «plej bona kaj plej facila pour ĉiuj» komparu do senantaŭjuĝe la du lingvojn, kaj se, kiel ŝajnas al ni nedubeble, la teoria kaj praktika supereco de *Adjuvilo* konvinkos ilin, ili ne hezitu ĝin akcepti. Estus samtempe nepardonebla blindeco, grava eraro kaj peko kontraŭ iliaj principoj mem, konservi obstine formojn kiujn ili scias esti difektaj; kaj ili meritis la riprochon «fetiŝistoj» kiun la ĉefaj idistoj estas multfoje farintaj al la «fideluloj» de Esperanto.

Pli aŭ malpli frue, la formo de *Adjuvilo* trudos sin al Ido, tio estas certa.

Ĉu ne estus pli bone, dum la disvolvo de *Ido* estas apenaŭ komencita, adopti ĝin tuj, kaj eviti tiel poste disiĝojn kiuj estus ĝia ruinigo?

Eblej iuj idistoj riproĉos ke ni turnis nin rekte al la publiko, kaj ne uzis por prezenti nian projekton kelkajn paĝojn larĝe apertajn de *Progreso*, organo dediĉita al la «libera diskuto» kaj tiu «konstanta perfektigo de la lingvo internacia».

Estas ke ni scias tro bone kion signifas tiu «libera diskuto» kaj tiu «konstanta perfektigo». Ni konscias pri la sorto rezervata por sennombraj proponoj de plibonigoj kaj de reformoj prezentitaj de la *idistoj* kaj metitaj en la paĝojn «liberaj» de *Progreso*.

Tiu ŝajna libereco estas nenio alia ol tromp-logilo: senescepte, kiom ajn bone bazitaj estu tiuj diversaj proponoj, mallonga «respondo» traktas ilin kiel neniaĵojn kaj decide asertas ke ne ekzistas, post ĉio, io pli bona ol la aktuala formo de *Ido*, — formo sanktega kaj netuŝebla malgraŭ principoj kaj deklaroj. Ĉu la ĵuro je fideleco trudata de la *Uniono di la Amiki* al ĝiaj membroj ne estas, pri tio ĉi, sufiĉe edifa?

Ni ankaŭ preferis turni nin rekte al la idistoj mem; ni ankoraŭ petas ilin kontroli en tuta sincereco Adjuvilon, kaj kompari senpartie ties gramatikon al tiu de *Ido primitiva*.

Ni ne povas pli bone fini tiun ĉi *Enkondukon* ol per reprodukto de tiuj samaj vortoj kiujn de Beaufront, sub la pseŭdonimo de *Ido*, skribis ĉe la fino de sia broŝuro nomita: *La veraj principoj de la lingvo internacia*.

«Kaj ke oni ne esperu ke la homaro kontentiĝu per la malpli bona, de la malpli simpla, de la malpli kompleta. Tio estus forgesi ke ĝi estas kaj estos pli kaj pli klera pri la demando... La homaro grimacetas pli aŭ malpli longe antaŭ la pli bona, sed ĝi venas al ĝi ĉiam.»

V. ESPEREMA

Parizo, 1 aŭgusto 1910.

ĈAPITRO I

—*—

La fundamenta helplingva principo

*Kiel ĝi estas aplikata
en la sistemo aktuala de Ido*

«La pli bona internacia lingvo, diras prof. Jespersen, estas tiu kiu prezentas la plej grandan facilon por la plej granda nombro da homoj.»

«Tiu difino, aldonas s-ro Couturat, sufiĉas por determini komplete la solvon de la problemoj.»

De tiu kriterio de la «plej bona» internacia lingvo sekvas logike iu kvanto da *principoj* kiuj devos servi kiel *bazo netuŝebla* por la tuta konstruaĵo; — principoj *gvidaj*, — se mi rajtas tiel diri, — kiuj gvidos la kreanton de la lingvo dum ĉiuj liaj esploroj, kaj inspiros lin ĉe la elekto de la formoj plej konvenaj.

Ni studu tiujn principojn, kaj vidu kiel ilia aplikado estas farita en Ido.

Ŝajnas al mi ke la unua devas esti formulita jene:

La internacia lingvo devas esti absolute regula.

Se tiu principo estas tuŝita, kaj se, en unu kazo, aŭ en du specifaj kazoj, oni trovas bonajn kialojn por malobservi ĝin, oni malfermas tutgrande la pordon al arbitreco: Je ĉiu paŝo oni spertos la bezonon aldoni esceptojn, novajn malregulecojn, sub preteksto doni al la lingvo pli da varieco, aŭ pli da riĉeco.

La malregulecoj kaj la esceptoj svarmas en Ido:

a) Malregulecoj en la akcentado;

Laŭ la ĝenerala regulo la akcento devas fali sur la antaŭlastan silabon de ĉiu vorto. *Escepte*, la vortoj finiĝantaj en *ar*, *ir*, *or*, kaj *al*, kaj iuj aliaj, havas la akcenton sur la *lasta* silabo.

b) Malregulecoj en la formado de la pluralo.

La pluralo estas per *e* en la artikolo kiam tiu ĉi troviĝas antaŭ adjektivo kies pluralo povas esti indikata nur per artikolo.

Ĝi estas per *i* en la substantivoj, sed necesas antaŭe malaperigi la *o*-finaĵon karakterizan.

Por la pluralo de la adjektivoj, estas du reguloj:

1° En la ordinaraj kazoj, la adjektivo restas senvaria.

2° En la adjektivoj uzataj kiel substantivoj estas kazoj en kiuj la pluralo formiĝas per aldono de *i* al la finaĵo (*la bonai*), kaj aliaj kazoj en kiuj la pluralo formiĝas kiel ĉe la substantivoj per aldono de *i* al la radiko.

Ĉe la pronomoj relativaj kaj demonstrativaj asimiliĝintaj al adjektivoj, la pluralo formiĝas per anstataŭigo de la fina *i* per *a* (ta, qua, = ti, qui; nia, mia, = nii, mii).

c) Malregulecoj en la uzado de la akuzativo,

kiu ne ekzistas en Ido, diras la idistoj, sed kiun necesas tamen lerni kaj uzi *devige* en kelkaj kazoj. Tio estas,

1° Ĉe la inversioj. 2° Ĉe la pronomoj relativaj komplementaj. Tamen la adjektivoj, al kiuj la pronomoj relativaj estas asimiliĝintaj, neniam prenas la akuzativon.

d) Malregulecoj en la formado de adjektivoj posesivaj,

kie, kontraŭe al la ĝenerala regulo, laŭ kiu sufiĉas

aldoni la finaĵon *a* al la persona pronomo, la triapersonaj posesivoj en la singulara formiĝas per aldono de *sa*. Tiel oni diras: Me-*a*, tu-*a*, ni-*a*, sed il-*sa*, el-*sa*, ol-*sa*.

e) **Malregulecoj en la finaĵoj adjektivaj-pronomaj**, kie per nekomprenbla strangeco, kies logikan klarigon oni vane serĉus, iuj adjektivoj iĝantaj *personaj* gardas la *a*-finaĵon, iuj aliaj prenas la *o*-finaĵon, kaj tria kategorio transformiĝas al *u*!

f) **Malregulecoj en la derivado**, kie la transformo de *adjektivo* al *substantivo* ofte kontraŭas la ĝenerala regulo: Ĉar *bono* laŭ la derivado idista signifas bona homo, *riĉo*, riĉa homo, *santo*, sanktulo ktp, *nulo* devus signifi neniu (homo) kaj ne nenio, *ulo*, kiu ajn homo kaj ne kiu ajn afero, *irgo*, kiu ajn kaj ne kio ajn, *to quo*, tiu kiu kaj ne tio kio.

Troviĝas en tiu malkonsekvenceco pli ol unu parta eraro, pli ol unu malreguleco kaj komplikeco nepravigeblaj; estas *la malvirto de la sistemo de derivado idista mem* kiu riveligiĝas.

La sistemo esperantista, malgraŭ malregulecoj kiujn ni kredas esti korekteblaj, estis, oni devas konsenti, — samtempe pli simpla kaj pli logika. Prenu ekzemple la ideon esprimatan per la adjektivo *bona*. Ni povas konsideri tiun ideon *abstrakte*, en si mem, kaj ni havas, per la simpla anstataŭigo de la substantiva finaĵo al la adjektiva finaĵo, la vorton *bono*. Ni povas konsideri tiun ideon *konkrete* ĉu en iu *afero*, iu *objekto*, kaj ni havas *bon-aĵo* (bona afero), ĉu en iu *persono*, kaj ni havas *bon-ulo* (bona persono). Se nun ni konsideras la *bonan kvaliton* de tiu *persono* aŭ de tiu *objekto*, ni havas *bon-eco* (bona kvalito). Tio estas simple, kaj tio estas kompleta.

Kio povus esti konvinkinta s-ron Couturat malordigi la zamenhofan sistemon de derivado? Li diras al ni ie, ke li tiel faris pro du motivoj; unue pro persona antipatio kontraŭ tiu finaĵo *ulo* kiu *longigas* la vorton je unu silabo, kaj devigas diri *richulo* anstataŭ *richo*, *bonulo* anstataŭ *bono*; — ni povus demandi al li tiam kial li ne faris simile por *aĵo*, kiu estas tutsame longa sen esti, ni kredas, pli eleganta ol *ulo*???

Sed estas alia kialo... S-ro Couturat ne volas la sistemon de Zamenhof, ĉar tiu sistemo *kontraŭas lian opinionojn filozofiajn*. «Malgraŭ Platono kaj ties disĉiploj, li diras, mi rekonas nek la *bonon* en si mem, nek la veron en si mem... Mi ne agnoskas distingon inter la *bona* kaj la *bono*, la *vera* kaj la *vero*, la *bela* kaj la *belo*... Mi ne konas ol *personajn bonajn* ol *aferojn belajn*...» Sekve la *bona* kaj la *bono* esprimiĝas egale en Ido per *boneso*; la *vera* kaj la *vero* per *vereso*. Des pli malbone por tiuj kiuj ne dividas la ideojn filozofiajn de s-ro Couturat! Ili ne eniros en la regnon de *Ido*, kie se ili eniras ili devos decidiĝi legi sur la porto skribaĵon analogan al tiu kiun Danto kredis vidi ĉe la enirejo de la Infero: *Forlasu ĉiun esperon*.

Eĉ se supozu ke s-ro Couturat estas milfoje prava *filozofie*, li estas milfoje malprava *lingve*, ĉar li forprenas de la internacia lingvo rimedon kaj distingaĵon kiuj posedas ĉiuj lingvoj antikvaj kaj modernaj. Li metas sin en la malkapablon esprimi en sia lingvo *siajn proprajn ideojn*, kaj ni defias lin traduki en *Idon* la frazon kiuj ni ĵus pruntis de li.

Tiu ne estas krome la sola riproĉo kiun meritas lia sistemo de derivado, kaj ni revidos en detalo iujn afiksojn de lia lingvo.

* *

La dua principo kiu devenas de la difino de prof. Jespersen estas tiu ĉi:

«**La internacia lingvo devas enhavi neniun senutilan komplikajon.**»

Estas vere strange ke la aŭtoroj de Ido forgesis tiun principon ĝis la punkto de enkonduki en la internacian lingvon formojn kies perfekta senutileco estis elmontrita de dudek jaroj da praktiko, kaj kiuj plie tute ne ekzistas en la plimulto el la modernaj lingvoj.

En ĉiuj tiuj modernaj lingvoj la pasivo formiĝas per la helpo de helpverbo akompanata de la koncerna participo. Oni diras: «être aimé», «to be loved», «estar amado», «geliebt werden». Estas same en Esperanto.

Tiu formo estas multe tro simpla por la filozofia spirito de s-ro Couturat... Li ne aŭdacas tamen forigi ĝin, sed forgesante komplete la grandan leĝon de la evoluo, kiun li reklamas aliloke, li igas nin retroiri je 20 jarcentoj, kaj kredas esti farinta mirindaĵon dotante Idon per *pasiva voĉo plene sinteza*. La logiko, kontraŭe, komplete mankas en tio, kaj oni sin demandas per kiu mirindaĵo *amesos* povas signifi *estos amata*, aŭ *kantesis*, *estis kantata*?

Tio kion ni diras pri la pasiva voĉo, ni devas diri same pri la infinitiva modo.

Ekzistas en Ido por ĉiu verbo *ses formoj infinitivaj*: tri de la aktiva voĉo: *ar*, *ir*, *or*, kaj tri de la pasiva voĉo: *esar*, *esir*, *esor*.

Jen, oni devas rekoni aprezindan kvanton da senutilaj komplikaĵoj en lingvo kies aŭtoroj havas la pretendemon prezenti al la mondo kiel la solvon «la plej simplan kaj la plej facilan de la internacia lingvo».

* *

Al la principoj de *simpleco* kaj de *reguleco* — kiuj devigas sin kiam oni volas realigi la «plej bonan» internacian lingvon, kaj «*la plej facilan por ĉiuj*» — oni devas aldoni alian principon de kiu logiko kaj prudento montras la konvenon, por ne diri la neceson. Oni povas formuli ĝin jene:

La internacia lingvo devos sin prezenti en kondiĉoj de eŭfonio kaj de beleco ellaboritaj ĝis maksimuma eblo.

Inter du lingvoj egale simplaj, egale regulaj, egale internaciaj, sed el kiuj unu kontentigas pli perfekte ol la alia la postulojn de beleco kaj de harmonio laŭ aspekto, ni ne hezitos elekti tiun lastan.

Tiu principo estis, se ne formilita eksplicite de la aŭtoroj de Ido, almenaŭ rekonata implicate de ili kiel necesa.

Tie denove, post ol esti deklarintaj principojn, s-roj Couturat kaj de Beaufront restis mezvoje en ilia praktika apliko.

La nevariebleco de la adjektivo, prezentita kiel principo, *estas kontraŭa* ne nur *al la ĝenio de ĉiuj lingvoj latinidaj*, sed krome al la kutimoj de la granda plimultode la civilizitaj homoj, ĉar estas nur du lingvoj kiuj posedas tion: la angla kaj la hungara; kaj, longe for de korekti tiun apenaŭ kompreneblan kaj nepardoneblan mankon, la itala pluralo per *i* kontrastas kun la finaĵoj *adjektivaj* neŭtraj *kaj nevarieblaj* per *a*, kaj la finaĵoj anglo-saksaj per *al* (akcentataj) igas ĝin eĉ pli ŝoka (1). Estas anomalio des pli nepardonebla

(1) «*Sekreta sento de harmonio,*» por uzi la esprimon de s-ro Couturat, igas nin trovi komplete malŝatinda tiun ligan de *a* singulara al *i* plurala. Ekzemple: *bela flori*, *multa homi*, aŭ plie *varm jorni*, *floroz voyi*, ktp.

tio ke, de la vidpunkto de la *facileco*, la nevariebleco de la adjektivo estas *trompo*: Mi diras trompo, kaj ĝi meritas duoble tiun kvalifikon, ĉar tamen necesas en iuj kazoj doni pluralon al la adjektivo, kaj estas multe pli malfacile parkerigi esceptojn ol unu ĝeneralan regulon.

*
* *

La internacia helplingvo devos konsisti el elementoj kombinantaj la plejan internaciecon eblan, cele al esti komprenebla per la minimuma strebado al la plej granda nombro da homoj.

Ni ne restos longe ĉe la *principo de internacieco* ankaŭ entenita en la difino de prof. Jespersen. Se ni ne faros tion, ne estas ĉar ni rifuzas atribui ĉiom de la graveco kiun ĝi meritas al tiu principo *fundamenta* kaj nepra de internacia lingvo: estas ĉar ni juĝas ke ĝi estas sufiĉe atestita de *Ido*, kiu en la *Veraj principoj de la lingvo internacia* dediĉis al ĝi lokon preskaŭ eksklusivan; ankaŭ estas en la *Vortaro* ke troviĝas malplej da malperfektaĵoj.

Estas iuj tamen!

Ni ne povus, ekzemple, toleri *ucel* por birdo, kiu estas pure itala, dum la radiko *avi* atingas ĉiujn latinid-lingvanojn; poste la anglalingvanojn per la vorto *aviary*, kaj la tutan mondon per la internaci-iginta vorto *aviation*, ktp.

La profunda studado de la Ido-vortaro malkovras al ni amason da aliaj eraroj ĉe la elekto de la aliaj radikoj, kaj, kio estas pli malbona, *la maleston de ia ajn metodo*, kaj la *evidenta malobservo de la programo* kiun *Ido* estis skizinta en la broŝuro citita supre.

Kelkaj samkategoriaj vortoj, kiujn ni nomas *paralelaj* ĉar ili havas en ĉiuj lingvoj de kiuj ili estas pruntitaj originon, formon kaj uzon iel *paralelaj*, ĉesas esti tiaj sen kredebla kaŭzo. Kial la formo *diplomaco* (kaj ne *diplomatío*) flanke de *demokratio*? Kial *skrib-ar* (kaj ne *skript-ar*) flanke de *lekt-ar* — kaj kvanto da malkonsekvencaĵoj de la sama tipo? En la plimulto de la kazoj, oni faris tion kun la videbla intenco eviti konfuziĝojn: sed tiu timo mem ne estis ĉiam pravigita.

Sed la difekto plej grava estas en la *ortografia* formo kiun Ido estas doninta al siaj vortoj.

En la *Veraj principoj de la lingvo internacia* Ido skribis en dikaj literoj: «**La grafismo unue, la fonetismo poste!**» Kaj li pravis, pro du kialoj: 1° ĉar 90 fojojn el 100 la internacia lingvo estos skribata, kaj ne parolata; 2° ĉar malakceptante, pro kialoj de *praktikeco*, la supersignitajn literojn kiuj permesis akordigi la grafismon kun la fonetismo, li estis devigita elekti inter unu kaj la alia: li elektis la unuan, kaj per malkonsekvenco evidenta, li metis ĝin en la duan rangon: estas tiel ke li kripligas ĉiujn vortojn kun *kc* aŭ *sc*; kaj skribas *acceptar* por *akceptar*, *suceso* por *sukceso*, *instinto* por *instinkto*, *ceno* por *sceno*, *cienco* por *scienco*, ktp... Per priakcenta skrupulo puŝita preter ĝustaj limoj, li *malbeligas* la tutan kategorion de vortoj kun *io*, kaj skribas *familyo*, *filyo*, *historyo*, *Eklezyo*, *religyo*, *radyo*, ktp... anstataŭ konservi la grafismon internacian *familio*, *historio*, *religio*, *radio* ktp...

Ni plu diru ke la pluralo de tiuj vortoj: *historyi*, *religyi*, aldonas ankoraŭ pli al ilia malbeleco, kaj igas ilin krome malfacile prononceblaj.

* *

La internacieco devas regi ne nur ĉe la vortaro, sed ankaŭ, tiom kiom eble, ĉe la formoj gramatikaj. Kaj necesos zorge bone ke tiu *internacieco gramatika*, se oni povas tiel nomi ĝin, difektu nek la simplecon, nek la regulecon *netuŝeblajn* de la internacia lingvo.

Ido enkondukis, kontraŭ ĉiuj reguloj de internacieco, vortojn aŭ formojn gramatikajn, kiujn tiom da aliaj havus multe pli da kialoj por anstataŭigi. De kie venas *kad* por diri *ĉu*? kaj *ol* kiel neŭtra persona pronomo de la 3° persono?

Kial esti elektinta *ar* por indikilo de la infinitivo, kaj *ez* kiel finaĵon de la subjunktivo imperativa?

Volante flati la hispanojn kaj la francojn, tiuj du finaĵoj profunde ŝokas ilin. Se la hispano aprobas kiam li vidas la verbon *amar*, se la franco komprenas kiam oni diras al li *venez*, ili ne povas reciproke malebligi al si trovi groteske, ke *venir* tradukiĝas per *venar*, *dormir* kaj *courir* per *dormar* kaj *kurar*, kaj ke *li irez* signifas: ke *ili iru*.

Ni aldonu ke tiuj arbitraj finaĵoj venigas al la gramatiko ĉiun specon de zorgoj. La finaĵoj per *ar*, kiuj estas absolute damnitaj de la *evoluo*, devigas enkondukon de esceptoj en la akcentado de la vortoj, kaj ili krome ne povas esti konvene prononcataj de la angloj. Koncerne la finaĵon *ez neakcentata*, ĝi ne estas sufiĉe sonora por dece ludi la rolon de imperativo.

* *

Ni ne povas eksponi tie ĉi ĉiujn el la difektoj de *Ido*. Sed necesis substreki la plej frapajn makulojn de ĝia gramatiko kaj de ĝia vortaro.

Tiuj makuloj forprenas nenion, cetere, de ĝiaj bonaj kvalitoj. Kaj nia sola linio de konduto estos tiu ĉi: malaperigi la unuajn kaj konservi la duajn, dume aldonante al tiuj novajn.

ĈAPITRO II

—*—

La fundamenta helplingva principo

*Kiel ĝi estas aplikata
en Ido simpligita aŭ Adjuvilo*

1. — La reformo devos konsisti esence kaj antaŭ ĉio el la jenaj eroj:

Reguligo de la akcentado de la vortoj;

Reguligo kaj simpligo de la regulo por formado de la pluralo ĉe la artikolo, la adjektivoj, la substantivoj, la pronomoj;

Kompleta forigo de la akuzativo;

Simpligo de la konjugacio per la forigo de la pasiva voĉo sindeza kaj de la kvin superflujaj infinitivoj;

Simpligo de la formado de la posesivaj adjektivoj, kaj forigo de la malregulaj formoj;

Reguligo de la derivado, kaj unuigo de la finaĵoj adjektivaj-pronomaj.

Plibonigo de *la ĝenerala aspekto* de la lingvo, al kiu oni donos karakteron pli naturan, same kiel plian belsonecon.

Serioza revizio de la afiksoj kaj de la vortaro: forigo de pluraj difektoj de detalo kaj anstataŭigoj per pli bonaj formoj de formoj malbonaj aŭ nesufiĉe internaciaj.

2. — La Esperanta pluralo en *j*, kiun la plimulto de la reformistoj trovas nesufiĉe harmonia (1), havas

(1) Prononcata *kiel ĝi devas esti*, la *j*-finaĵo estas neniel malharmonia. Sed la principo de internacieco devigas nin preferi la finaĵon *s*.

tamen super la pluralo de Ido primitiva tre grandan avantaĝon: Ĝi estas pli simpla, kaj aldoniĝas sen iu ajn malfacilo al la finaĵo de substantivoj, adjektivoj, kaj pronomoj relativaj, ĉiam respektante same la normalan akcentadon kiel la karakterizan finaĵon. Tiuj du punktoj estas aparte gravaj.

Necesos tial reveni al la antaŭa formo de la pluralo, aŭ adopti alian kiu estu simile aŭ eĉ pli bona.

La finaĵo *s*, kiu estas uzata kiel indikilo de la pluralo fare de pli ol 350 milionoj da personoj, aperas tuj kiel la solvo ĉiel la plej kontentiga. Ĝi aldoniĝas kun ekstrema facileco al ĉiuj vortoj kapablaj preni la indikilon de la pluralo. Per ĝi la lingvo gajnos forton, harmonion kaj sonorecon: ĝi surmetos tiun elegantecon de natura *novlatineco* postulata de sia vortaro, novlatineco de kiu la kastilia lingvo ŝajnas al ni kiel la reenkarriĝo plej pura.

Tiu elegantecon mankas al Ido primitiva; ĝi donas al tiuj kiuj volus ĝin paroli la impreson de lingvo nefinita.

La sonoreco gajnota de la lingvo Ido per tiu nova formo de la pluralo pliigos ĝian kompreneblon. Kun malpli da peno la oratoro ĉe la estontaj internaciaj kongresoj igos sin komprenata de ĉiuj; kun pli da dolĉeco kaj samtempe da forto la internacia lingvo esprimos en la literaturo kaj en la poezio (1) niajn sentojn kaj niajn impresojn.

(1) Al tiuj kiuj timus, de la vidpunkto de eŭfonio, la oftecon de la litero *s*, ni rememorigos ke la hispana, unu el la plej harmoniaj lingvoj se ne la plej harmonia el ĉiuj, enhavas 12% pli da ĝi ol *Adjuvilo*. Ĉu iu iam riproĉis la hispanan pro tio?

Krome, oni povus eviti sen iu ajn malkonveno la uzon de la pluralo en la *artikolo* kaj la *participoj*, kie ne ekzistas la sama neceso kiel en la aliaj kazoj. Ekzemple: *Nos estin rigardanta la kampos* anstataŭ: *Nos estin rigardantas las kampos*.

3. — Evidente ni devos doni al la konjugacio novan finaĵon. Sed ni havos nenion por perdi pro la ŝanĝo: La finaĵo *s* estas arbitra. La finaĵo *n* ne estas tia, kaj, je rimarkinda koincido, troviĝas en la konjugacioj de multaj lingvoj apartenantaj al familioj plej diversaj. Ni alprenos ĝin, kaj ni havos nenion por bedaŭri dirante: *las avios kantan sur las arboros de nosa jardeno* (1), anstataŭ: *la uceli kantas sur la arbori di nia gardeno*.

4. — Kompreneble por nenio en la mondo ni konservos la aĉan *ez*, por indiki la subjunktivon-imperativon; la finaĵo *en* ŝajnas tro trafa, kaj ankaŭ tie, dirante «*Propagen* vos Adjuvilo» ni estos tuj komprenata de la germanoj, kiuj diros: «*Verbreiten* Sie Adjuvilo!», kaj de la hispanoj, kiuj diras: «*Propagen* Vds Adjuvilo!»

5. — La **infinitivo en *i***, komuna krome al ses aŭ sep lingvoj, havas nenombreblajn avantaĝojn: ĝi lasas al la radiko ties normalan akcenton, ĝi asignas al la verbo simplan karakterizilon, senpere korespondan al la finaĵoj *o*, *a*, *e* de la substantivo, de la adjektivo kaj de la adverbo.

Ĝi povas krome esti aldonata *sen misformi* la latinajn radikojn *kiu ajn estu la konjugacion* (*dormi*, *veni*) same kiel la ĝermanajn radikojn, kiuj ĝemus vidi sin vestaĉitaj de Ido per malartisma *ar* (ekzemple *lernar*, *drinkar*, same ofendaj kiel *dormar* kaj *venar*).

6. — koncerne la **akuzativon**, estas bedaŭrinde ke Ido primitiva faras nenion ol kompliki ties uzadon, kiam estus sufiĉe facile radikale forigi ĝin.

(1) En la hispana: *los pájaros cantan sobre los árboles de nuestro jardín*.

Estas unu kazo, ili diras, kie la akuzativo estas utila, kaj unu kazo kie ĝi estas necesa. Ĝi estas utila en la inversioj. — Sed la hispana kaj la itala ne posedas ĝin kaj tamen havas inversiojn! Oni simple evitos la inversiojn kiuj estus dubsencaj; oni povos traduki: Mi aĉetis librojn, per: *Libros me komprin*; sed oni ne faros inversion en frazoj de tiu ĉi speco: *Petro batis s-ron X...* ĉar estus dubsence. Estus nur unu kazo en kiu la akuzativo estu necesa, tio estas en la uzado de la relativa komplemento. Laŭ la ekzemplo de la angla, la hispana kaj ĉiuj lingvoj novlatinaj, ni havos *pronomon komplementan* kun nevariebla formo. Apud *qua* (kiu) kaj *quo* (kio) ni havos *que* (kiun, kion), kiu prezentas sin al ni kiel la plej internacia.

Le monsieur que vous avez vu ici possède ces champs que nous avons admirés pendant notre voyage: La siro que vu vidin hike, posedan las agros, que nos admirin dum nosa vojajo.

Same oni povos diri en la demanda formo: *Que vu vidin?* por traduki: *Kiun aŭ kion vi vidis?* Se oni volas nete fari la distingon *persono* aŭ *afero*, singulare aŭ plurale, nenio pli simpla ol uzi la formojn *qua-que vu vidin?* *quo-que vu vidin?* *quas-que vu vidin?* — formoj absolute ekvivalentaj al la francaj formoj *qui-est-ce que?* aŭ *qu'est-ce que?* Ĉu multaj francoj ne ofte diras pli simple, malgraŭ malĝuste, *quoique vous désirez, Monsieur? qui que vous voulez voir?* En *Adjuvilo* ni uzos tiun simplan formon; *quoque vu komprin?* ekvivalente al *quo estas tio que vu komprin?* (1)

(1) Se oni timas ke tiu formo — kiu estos cetere malofte uzata, — estas tro peza, oni povos multe pli simple distingi la objekton de la subjekto per la loko kiun ili okupas en la propozicio. *Qua vu vidin = Kiun vi vidis? Qua vidin vu = Kiu vidis vin?*

7. — Ni estas vidintaj ke por *personigi* adjektivon, Ido donas al ĝi jen la finaĵon *o* (*bono, richo*), jen simple la finaĵon *a* (*mea, ta, ca, qua*), kaj jen la finaĵon *u* (*ulu, nulu, irgu*), sen ke io povu pravigi tiun oblecon de formoj. Atenta studo estas konvinkinta nin ne nur ke *speciala finaĵo* por la persono ne estas necesa, sed ankaŭ ke tio kondukos al neeviteblaj komplikaĵoj.

En preskaŭ ĉiu lingvo, krome kaj inkluzive de Esperanto, la formo *adjektiva* sufiĉas por la personoj kaj estas uzata en multaj kazoj. Oni diras en la franca: *Nul ne sait*: same bone kiel *Personne ne sait*; en Esperanto: *Neniu scias*. Kial oni ne diru en Ido: *Nula savan?*

Des pli se ni adoptus la formojn *nulu, omnu, altru, kelku*, ni devus en la pluralo aŭ sekvi la ĝeneralan regulon, kaj ni havus *nulus, omnus, altrus* ktp, kio estas ŝoka, aŭ enkonduki escepton, kio estas kontraŭ la netuŝebla principo de *la plej granda facileco*. — Oni diros tial, simple gardante la finaĵon *a*:

Algunas asertan, algunas negan, las unas diran blanke, las otras diran nigre, omnas pensan diversmaniere. (Kelkaj asertas, aliaj neas, ĉiuj pensas diversmaniere.)

Tiu sistemo valoros ne nur por la adjektivoj-pronomoj *relativaj, demonstraj* aŭ *nedifinitaj*, sed ankaŭ por la adjektivoj *kvalifikaj*. Sen rekuri ĉiufoje al la sufikso *ulo* kiel faras Esperanto, oni diros tre bone: *un richa* anstataŭ *un richulo*; *richas* kaj *malrichas* anstataŭ *richulos* kaj *malrichulos*, ktp. (La adjektivoj tiel izolitaj aplikiĝos nature al la *personoj* kaj ne indikos la *aferojn* krom se la kunteksto indikas. Konfuzo do ne estas ebla.)

8. — En la **vortprovizo** ni revizios kun zorgo ĉiujn radikojn: plurajn tro arbitrajn kaj nesufiĉe internaciajn ni anstataŭigos per pli bonaj: *ucelo* pure itala anstataŭiĝos per *avio*; *hano*, *hanino* fariĝos *galo* kaj *galino*; *dio* perdos sian sencon de *tago* kaj refariĝos *dio* kiel en Esperanto; *kelka* pure franca anstataŭiĝos per *alguna*, komuna al tri grandaj lingvoj; *cen* refariĝos *scen*: *kam*, *kin* kaj *kande* refariĝos: *quam*, *quin* kaj *quande*. — La sanskrita (?) *kad* anstataŭiĝos per la latina *num*; la itala *di* anstataŭiĝos per la internacia *de*; la arbitra *ol* anstataŭiĝos per *it*. *Damzelo* signifos ne *junulino* sed *junulo*, kaj *junulino* diratos per *damzelino*. Se *tranchi* signifas «tranĉi» ĝenerale, *razi* «tranĉi per razilo», *tondi* «tranĉi per tondilo», kial *kuti* ne signifu «tranĉi per tranĉilo»? Ni havus por «tranĉilo» *kutilo* kiel ni havas por «razi» *razilo* kaj por «tondi» *tondilo*.

Jen kiel ni revizios la vortprovizon de Ido.

Ni pliigos la internaciecon de iuj vortoj per la adopto de radikoj *hibridaj*: Ekzemple: *sulo* (soleil), kiun oni trovas en multaj dialektoj latinaj aŭ germanaj, unuigos la fontojn de *sol* al tiuj de *sun*; *dago* (tago) reprezentas samtempe *tag* germanan kaj *day* anglan, ktp.

Fine, ne malaperigos la *hororajn* (1) finaĵojn en *yo*, kiuj igis la internacian lingvon simili al iu kruda vilaĝa dialekto, kaj ni skribos — kiel la tuta mondo — *familio*, *filio*, kaj simile.

9. — Restas al ni revizii la **afiksojn**.

Ĉu oni povas diri ke *malglui* estas la kontraŭo de

(1) Tiu epiteto [fr. *horribles*] estas pruntita de Ido-partiano mem.

glui ĝuste same kiel *malbona* estas la kontraŭo de *bona*? Simile, ĉu *malfaldi* estas al *faldi*, aŭ *malkovri* al *kovri*, same kiel *malsaĝa* estas rilate al *saĝa*? Ĉu estas logike uzi la prefikson *mal* en unu kaj la alia kazoj? Evidente ne!

Ni devas tial enkonduki la internacian sufikson *des* antaŭ la radikoj esprimantaj *agon* (verbaj radikoj). *Mal* estos uzata antaŭ la radikoj esprimantaj iun *kvaliton* (adjektivaj radikoj). Ekzemple: La malfeliĉa viro malfaldis sian mantelon. *La malfelicha viro desfaldis sua mantelo.*

Apud sufikso al kun signifo «kio rilatas al», oni enkondukos ankaŭ fakultative la sufikson *ik* kun la senco de «kio devenas de», «kio rezultas de», «kio estas sekvaĵo de». Ekzemple: Tio estas nur infanaĵo. *Tio estan nur infantikajo.* Cetere tiuj du sufiksoj ne estos uzataj krom en la kazoj de *vera utileco*, kiam la simpla finaĵo *a* (malpli preciza) ne sufiĉas.

La prefikso *ek* indikos, kiel en Esperanto, komencon: *ekklami* ekkrii, *ekdormi* ekdormi ktp, dum *esk* havos la precizan sencon de *iĝi tia*. Ekzemple: *malyuneski*, maljuniĝi; *nokteski*, noktiĝi.

isk, kiu egalas al *at-* aŭ *it-eski* (de kiuj oni povas konsideri ĝin mallongigo) ne estos uzata krom kun la *verbaj radikoj*, kaj tradukos tion kion s-ro de Beaufront nomas «la falsaj reflektivaj verboj». Ekzemple: *troviski*, troviĝi (= trovateski — aŭ troviteski).

if havos sian veran internacian sencon de *igi tia*: *belifi*, igi bela; *bonifi*, igi bona; *simplifi*, igi simpla, ktp.

ig ne estos uzata krom kun verboj: *amigi*, igi ami; *kantigi*, igi kanti; *lernigi*, igi lerni, ktp.

ac (nova sufikso) signifos «produkti *nature*, estigi, sekrecii»: *floraci*, igi flori; *fruktaci*, igi frukti; *sangaci*, igi sangi, ktp. Sed oni ne diros *sigaraci* aŭ *armaci*, kio estus absurda.

er signifos *kio portas* (sama signifo kiel *yer* en Ido primitiva). *Kandelero*, kandelingo; *pomero*, pomarbo; *figero*, figarbo; *sigarero*, cigaringo ktp.

on havas la sencon de *unueco*, kaj uziĝas por *determinita afero* de kiu la kolekto formas tuton: *sablo*, sablo, *sablono*, grajno de sablo; *grela*, hajlo, *grelono*, hajlero; *kateno*, kateno, *katenono*, katenero; *cent*, cent, *centono*, centono; *dek*, dek, *dekono*, dekono ktp. Estas interese rimarki, ke tiu sufikso estas la *rekta kontraŭo* de *aro*, kaj ne povas aldoniĝi krom al vortoj kiuj havas kolektivian sencon. *Sablo* = sabl-on-aro; *kateno* = katen-on-aro, same kiel *cento* = cent-on-aro.

el (nova sufikso) indikas *fragmentecon*, ne de unueco: *sablono*, grajno de sablo, *sablonelo*, fragmento de grajno de sablo; *polvelo* signifas peceto de polvo; *fayrelo*, sparko; *vitrelo*, fragmento de vitro ktp.

or, kiu ne estos uzata krom kun verbaj radikoj, signifos agento (1), kaj pli larĝe amatoro. *Instrukti*, *instruktoro*; *inspekti*, *inspektoro*. Kombine kun *ad* (sufikso de daŭro) ĝi gvidos nin al la hispana formo *ador*: *kantadoro*, *paroladoro*, *pensadoro*, *korektadoro*, *ludadoro*.

Resume:

Ido simpligita konservas kun la senco primitiva la prefiksojn bo, ge, mal, mi, mis, ne, pre, re, retro, kaj la sufiksojn ach, ad, aj, al, an, ar, atr, ebl, eg,

(1) ist pluekzistos kun sia senco de *profesio*.

em, end, es, estr, et, ey, id, il, in, ind, ism, ist, iv, iz, oz, ul, um, ur, uy.

Sep afiksoj havas *malsaman sencon* ol en Ido primitiva. Tiuj estas:

la prefiksoj: *ek* kaj *mal*.

la sufiksoj: *er, if, ig, on, esk*.

Ido simpligita akceptas *ses novajn afiksojn*: *des, ik, or, ac, el, isk*, kaj forigas *ij* kaj *yun*.

ĈAPITRO III

—*—

KOMPARAJ GRAMATIKOJ ⁽¹⁾

IDO PRIMITIVA

Alfabeto. — La alfabeto havas 28 literojn.

5 vokaloj: a e i o u.

19 konsonantoj: b c d f g h j k l m n p r s t v x y z.

4 digramoj: sh, ch, gu, qu.

Artikolo. — *La* (ĉiuj genroj kaj nombroj, krom antaŭ vorto kies pluralo ne povas esti indikata alimaniere ol per la artikolo). En tiu kazo: *le*.

Substantivo. — Karakterizita en la singulara de la finaĵo *o*; en la plurala per *i*.

La homo; plurale, la homi.

Adjektivo. — Finiĝas per *a* (neakcentata), per *al* (akcentata), aŭ per ĉiu alia konsonanto krom *s*. La adjektivo ne varias en la pluralo, krom kiam ĝi estas uzata kiel substantivo. En tiu kazo, oni forigas la finaĵon *a*, kaj oni aldonas en la pluralo *i* al la radiko. En iuj kazoj, kie la pluralo de la adjektivo necesas por la klareco de la frazo, oni aldonas *i* al la finaĵo *a*.

Akcento. — Sur la *antaŭlasta* silabo de ĉiuj vortoj, krom tiuj kun la infinitivaj finaĵoj *ar*, *ir*, *or*, la adjektivaj finaĵoj en *el*, kaj ĝenerale en la vortoj kiuj finiĝas per konsonanto alia ol *z* antaŭta de *e*.

IDO SIMPLIGITA

(*Adjuvilo*)

Alfabeto. — La sama kiel ĉe Ido primitiva:

5 vokaloj: a e i o u.

19 konsonantoj: b c d f g h j k l m n p r s t v x y z.

4 digramoj: sh, ch, gu, qu.

Artikolo. — Sing. *la*, plur. *las* (ĉiuj genroj).

Substantivo. — Ĉiam karakterizata per la finaĵo *o* (plurale *os*).

Homo: pluralo homos.

Adjektivo. — Ĉiam finiĝas per *a* (plurale *as*).

Akcento. — Ĉiam sur la antaŭlasta silabo de ĉiu vorto.

(1) La *Kompleta gramatiko* kun la *Exercaro* estas preparataj. Ili aperos en aŭtuno 1910.

Akuzativo. — Ne ekzistas, krom:

1° kiam oni volas meti la komplementon antaŭ la subjekto: en tiu kazo oni uzas ĝin nur por la substantivo, ne por la adjektivo.

2° por la relativaj pronomoj *qua* et *qui*.

En tiuj du kazoj oni aldonas *n* al la finaĵo.

Regulo de pluralo:

1° *ĉe la artikolo*: pluralo per *e* antaŭ adjektivo uzata substantive (nur en kelkaj kazoj).

2° *ĉe la substantivoj*: per *i* aldonata al la radiko.

3° *ĉe la adjektivoj*, oni formas la pluralon laŭ la kazoj:

a — per *i* aldonata al la radiko.

b — per *i* aldonata al la finaĵo.

(Vidu supre: Adjektivo.)

Adverbo. — Ĉiam per *e*.

Personaj pronomoj: Singularaj: *me, tu, il, el, ol, ilu, elu, olu*, aŭ *lu*.

Pluralaj: *ni, vi, ili, eli, oli*, (aŭ *li*).

Posesivaj pronomoj: Formiĝas: per aldono de *a* al personaj pronomoj, escepte de singularo de la tria persono; en tiu kazo oni aldonas *sa*. Ekz. *me-a, tu-a, il-sa, el-sa, ol-sa*. Plurale: *mei, tui, vii, lii, nii*.

Montraj pronomoj: ica aŭ ca, aŭ ilca, elca, olca, (s.) ici aŭ ci, aŭ ilci, elci, olci, (plur.) ita aŭ ta, aŭ ilta, elta, olta.
iti aŭ ti, aŭ ilti, elti, olti.
co kaj to.

Relativaj pronomoj:

1° subjekto: *qua* (sing.) *qui* (plur.)

2° komplemento (akuzativo): *quan* (sing.) *quin* (plur.)
quo.

Akuzativo. — Ne ekzistas.

Regulo de pluralo: Formiĝas ĉiam per aldono de *s* (artikolo, substantivoj, adjektivoj, pronomoj).

Adverbo. — Ĉiam per *e*.

Personaj pronomoj: *me, tu, il, el, it* (aŭ *lo*); *nos, vos, ilos, elos, itos* (aŭ *los*).

Posesivaj pronomoj: Formiĝas ĉiam per aldono de *a*: *me-a, tu-a, il-a, nos-a, vos-a, los-a*.

Plurale: *meas, tuas, nosas, vosas*, etc.

Montraj pronomoj:

cia (sing.)

cias (plur.)

tia (sing.)

tias (plur.)

cio kaj tio.

Relativaj pronomoj:

subjekto: *qua* (sing.), *quas* (plur.)

komplemento: *que* (sing. kaj plur.)

quo.

Komparativo kaj superlativo.
plu... kam (pli ol).
min... kam (malpli ol).
la max... de aŭ di.
minim... de aŭ di.

Verbo:

ACTIVA:

Infinitivoj: *ar, ir, or.*

Indikativo: Presenco *as*, pasinto
is, futuro *os*.

Kondicionalo: *us.*

Imperativo-subjunktivo: *ez.*

PASIVA: 1° Analiza formo:
verbo *esar* sekvata de la parti-
cipo.

2° Sinteza formo:

Infinitivo: *esar, esir, esor.*

Indikativo: *esas, esis, esos.*

Imperativo-subjunktivo: *esez.*

Participoj: *anta inta onta*
ata ita ota.

Komparativo kaj superlativo.

plu... quam
men... quam
la pley... de aŭ ex
la min... de aŭ ex

Verbo:

AKTIVA:

Infinitivo: *i.*

Indikativo: Presenco *an*, pasinto
in, futuro *on.*

Kondicionalo: *un.*

Imperativo-subjunktivo: *en.*

PASIVA: Ĉiam: la verbo *est*
sekvata de la taŭga participo.

Participoj: *anta inta onta*
ata ita ota.

—*—

KOMPARAJ TEKSTOJ

La subaj tekstoj estas prenitaj el lernolibroj de Ido. Estas tiuj mem
kiujn la aŭtoroj de la lingvo prezentas oficiale kiel specimenojn.

Ido Primitiva

Me naskis, deino bluokula, de
barbara gepatri, che la Kimeriani
bona e vertuoza, qui habitas la
bordo di maro senluma, herisata
de rokaji sempre batata de stur-
mi.

Ibe on konocas apene la suno;
la flori esas la muski marala,
l'algi e la koloroza konki, quin
on trovas en la fundo di l'golfeti
dezerta. Ibe la nubi semblas sen
koloro, ed ipsa la joyeso esas
poke malgaya; sed fonteni di

Ido simplifita

Me naskin, bluokula diino, ex
barbaras gepatros che la Kimeri-
anos bonas e vertuozas, quas
habitan la bordo de maro sen-
luma, herisata de rokajos, sem-
pre batata par la sturmos.

Ibe on konocan apene la sulo;
la floros estan la muskos maralas,
las algos e la kolorozas konkos,
que on trovan en la fundo de l'
golfetos dezertas. Ibe, la nubos
semblan sen koloro, ed ipsa la
joyeso estan poke malgaya; ma

malvarm aquo ibe fluas ek la rokaji, e l'okuli di la yunini esas quale ta verda fonteni, en qui, sur fundi di herbi ondoforma, su reflektas la cielo.

Mea praavi, tam antique kam ni povas konocar, esis konsakrit a l'fora navigado sur mari quin tua Argonauti nultempe konocis. Me audis, dum mea yuneso la kanti pri voyaji a l'polo; me esis bersata en la memoro de l'glacyi flotanta, di la nebuloza mari laktosimila, di l'insuli plena de uceli, qui kantas en sua hori, e flugeskante omni kune obskurigas la cielo.

fontenos de malvarma aquo ibe fluan ex rokajos, e las okulos de las yunulinos estas quale tias verdas fontenos, en quas, sur fundos de herbos ondoformas, la cielo su reflektan.

Meas praavos, tam antique quam nos povan konoci, estin konsakritas a l'fora navigado sur maros, que tuas Argonautos nultempe konocin. Me audin, dum mea yuneso la kantos pri voyajos a l'polo; me estin bersata en la memoro de l'glacios flotantas, de la nebulozas maros laktosimilas, de las islos plenas de avios quas kantan en suas horas e, ekflugante omnas kune, obskurifan la cielo.

La progresi di la cienco e di l'industrio dum la deknovesma yarcento multigis grandege la relati inter omna civilizita populi: la fervoyi e la vapornavi proximigis li reciproke, la telegrafilo, la telefonilo supresis la disto inter li.

Mem ti, qui ne ekiris e nultempe ekiros ek sa patrio, povas su vidar subite avan stranjeri veninta per motorveturo o per direktebla aernavo. Or nulu povas savar omna stranjera lingui, e mem tre malmulti en omna nacio povas savar un o du lingui di vicena landi. Esas do necesa, ke la mondo havez un linguo helpanta komuna por la rilati internaciona omnaspeca. Or ca linguo devas esar lernebla e komprenebla senpene da la max granda nombro de personi: konseque, *la max bona linguo internaciona esas ta, qua pri-*

La progresos de la scienco e de la industrio dum la deknovesma sieglo multifin grandege la relatos inter omnas civilizitas popolos: la fervoyos e la vapornavos proximifin los reciproke; la telegrafilo, la telefonilo supre in la disto inter los.

Mem tias, quas ne exirin e nultempe exiron ex sua patrio, povan su vidi subite avante stranjeros venintas per motorveturo o per direktebla aernavo. Or nula povan savi omnas stranjeros linguos, e mem tre malmultas en omna nacio povan savi un o du linguos de vicenas landos. Estan do necesa, ke la mondo haven un linguo ajuvanta komuna por la relatos internacionalas omnaspecas. Or cia linguo devan esti lernebla e komprenebla senpene per la pley granda nombro da personas. Konseque, *la pley bona linguo internacionala*

zentas ela max granda facileso por la max multa homi: o ca difino suficas por determinar komplete la solvo di la problemo. *estan tia, qua prezentan la pley granda facileso por la pley multas homos: e cia difino sufican por determini komplete la solvo de la problemo.*

ALIAJ TEKSTOJ EN ADJUVILO

—*—

Simpla, flexebla, harmonioza, vere internacinala, en suas elementos, Adjuvilo prezentan a la mondo civilizita la sole vera solvo de linguo ajuvanta. Nam tre facila por homos nemulte instruktitas, it estan komprenata sen peno per la personas bone edukitas.

Algunas dagos da studado ed exercado plene sufican ne sole por kompreni, lekti e skripti perfekte la nova linguo, ma ankore por paroli it kun facileso.

A la personas, que vu volun konverti a l'Adjuvilo vu nur bezonan montri un texto, e samtempe adporti avante losas okulos la sama texto en altras sistemas de linguo internacinala: prone ilos vidon la granda supereso de la sistemo que nos prezentan a vu hodie.

La precipuas qualesos, que havan Adjuvilo super las altras sistemas, estan la sequantas: a) absoluta internacinaleso de elementos ed absenteso de formos arbitrialas, sive en la gramatiko, sive en la vokabularo; b) perfekta regulozeso e simpleso de la gramatiko, talmaniere, ke tia extrema simpleso ne nocan, ma, kontrale ajuvan la klareso de la linguo.

c) Quale vu povan facile konstati lektante par voco lauta la texto que vu havan sub l'okulos, Adjuvilo estan rimarkinde sonora, e tia granda qualeso estan tre importanta, nam it faran la linguo tre facile komprendebla ed agrabla en la parolado.

d) Fine, un ex la pley importantas qualesos de Adjuvilo estan sua granda simileso a un linguo naturala: Vu povan rimarki ke, progresante poke e poke, la linguo internacinala aquirin, en omna nova projekto, un plu granda naturaleso: Volapuk similesin a nula linguo naturala; Esperanto ja havin

ula similesa, ma kun karaktero specala que farin it tro malproxima de nosas vivantas linguos. Ido havan un plu granda naturaleso quam Esperanto, ma kun multas strangajos. Fine Adjuvilo tale similesan a un nov-latina naturala linguo, ke on preske konfundun it kun la linguo espana. Num on faron tia naturaleso ankore pli granda par l'adopto de l'ortografio nov-latina? Me ne savan: tio ne dependan de l'autoro de Adjuvilo, ma de la homos quas uzon it e decidon pri ita sorto.

Nur un kozo estan certa: Adjuvilo estan plu perfekta quam las antevalas projektos; It posedan losas qualesos, sen havi losas defektos. Quare? Num pro la merito de sua autoro? Tote ne! Nur pro ke, venante dop itos, il profitin losa sperienco, ed estan la frukto e la rezulto de la laborado de tota generaciono de valorantas e sciencozas homos, quas konsakrin sua vivo e sua forteso al la studado de tia humana questiono.

PROFESORO ESPEREMA

PATRO NOSA

Patro nosa, qua estan en cielos, santa esten tua nomo, advenen tua regno, esten farata tua volo, quale en cielos, tale anke sur la tero. Nosa pano omnadaga donen a nos hodie; nosas ofendos pardonon a nos quale nos pardonan a nosas ofendantos, e ne lasen nos fali en tento, ma liberifen nos de malbono. Amen!

PEIZAJO DE AMERIKO SUB LA LUNO

Chateaubriand

La luno su montrin super las arboros, ye la opoze-situata horizonto. L'astro solitara poke e poke adalte iradin en la cielo: yen it pace sequadin sua azura voyo, yen it ripozin sur grupos de nubos, quas estin similas a l' pinto de altas montos kronizitas per nievo. Tias nubos, flexante e desflexante suas velos, su desfaldadin en zonos diafanas de blanka sateno, su dispersin en malpezozas flokos de spumo, o formin en la cielo amasos de blindifanta vato, tam dolcas por l' okulo, ke on kredin sentadi losa moleso ed elastikeso.

La sceno sur tero ne estin men ravisanta: la brilesco bluatra e velursimila de la luno, decensadin en las intervalos de l' arboros, e shovin garbos de lumo til en la interneso de la pley profunda mallumajo. La rivero qua fluadin avante meas piedos, vice su perdin en la bosko, vice reaparin, brilanta pro la stelaro de la nokto, que it reflektin en sua sino.

En stepo, che l'altra latero de la rivero, la brilesco de la luno dormadin sen movo sur las herbos. Betolos agitatas per la venteto e dispozitas ibe ed hike, formadin islos de ombros flotantas sur tia maro senmova de lumo.

Apude, omno estun estinta silenco e ripozo, sen la falo de algunas folios, la trapaso de vento subita, la gemados de la strigo; malproxime, on audin momente la senekoas mugados de la katarakto Niagara, quas, en la kalmeso de la nokto estin ripetatas de dezerto a dezerto, ed expirin tra la silvos solitaras.

La grandeso, l'astonanta melankolio de tia spektaklo, ne povus esti expresata en las homas linguos. La pley belas noktos en Europo, ne povan doni ideo pri tio. Vane en nosas kulturatas agros, l'imagino provan su extensi: it renkontran omnaloke habiteyos de homos; ma, en tias sovajas regionos l'animo gostan su malproximifi en oceano de silvaros, planadi sur l' abismos de la kataraktos, meditadi che l'bordo de la lagos et de la fluvios.

ALDONO

La s de la pluralo.

La *s* estas nekompareble la plej internacia formo de la pluralo.

Oni trovas ĝin: en la kvar eŭropaj lingvoj la plej disvastiĝintaj en la mondo, — ĉar tiuj kvar estas la oficialaj lingvoj de 28 aŭ 29 landoj: la *angla*, la *hispana*, la *franca* kaj la *portugala*. Se oni ne trovas ĝin en iu ajn alia lingvo, tio sufiĉus por doni ĝin al la internacia lingvo, ĉar la branĉoj de tiuj kvar lingvoj formas jam sumon de pli ol 350 milionoj da animoj!

Sed tio tute ne estas la kazo. La *s* estas la *karakteriza indikilo de la pluralo* ne nur de la grandaj lingvoj kiujn ni ĵus menciis, *sed ankoraŭ de la primitiva hind-eŭropa*.

Ĝi estas la formo de la pluralo en la *sanskrita*.

La *greka* kaj la *latina* havas ĝin en ĉiuj deklinacioj; la *litova* havas grandan kategorion da vortoj kiuj formas sian pluralon per *s*. Jen punkto ankoraŭ pli rimarkinda: eĉ la popoloj kiuj fine perdis ĝin en la oficiala lingvo, konservis ĝin en pluraj dialektoj: Estas tiel ke oni diras en la gota *vulfos* (lupoj); en la malnova saksona: *dagos* (tagoj)... precize kiel en Adjuvilo!!

Amaso da italaj kampar-dialektoj konservis la *s* de la pluralo: kiel la *piemonta*, la *friula*, la *grisona*, ktp...

Nur kialoj diktataj, ne de la scienco, sed de nepravigebla «lingvistika sento» povus kontraŭstari ĝin per la pluralo per *i*.

Krome, la plej eminentaj saĝuloj kiuj okupiĝas pri

la internacia lingvo kune aniĝas iom post iom al la s-pluralo, kiu estas iĝinta tiu de la *Académie pro Interlingua*, la direktoro de kiu, s-ro Peano, estas klerulo kaj lingvisto universale aprezata (1).

La infinitivo per i.

La finaĵo *i* estas, en lingvo internacia kiu pretendas por ĉiu tipo de vorto finaĵon (vokalan) apartan, la *sola konvena* por indiki la infinitivon (vidu ĉapitron 2, paragrafon 5).

Sed ĝi proponas sin cetere per sia internacieco:

Oni renkontas la *i* kiel indikilo de la infinitivo en la *latina: pati et mori*. Oni trovas ĝin en la *litova*, en ĉiuj infinitivoj sen escepto. Ĝi estas la indikilo infinitiva de la *hungara*, ankaŭ de la *ĉeĥa*, la *kroata*, la *serba*, kaj de pluraj aliaj lingvoj *slavaj*; la verboj rusaj finiĝas per *ti*. Laŭ kurioza koincido oni renkontas ĝin eĉ en la *japana*.

Fine, la *i* kiel finaĵo de la infinitiva formo de la verbo estas konata de pli ol 30 milionoj da *francoj*, de ĉiuj aŭ preskaŭ ĉiuj *italoj*, kaj de granda nombro de *hispanoj* kaj de *portugaloj*. La evoluado de la lingvoj novlatinaj estas foriginta la finan *r* en ĉiuj el la lingvoj de kiuj la skribado ne estas fiksinta la formon. Eĉ en la oficiala franca, la *r* de la infinitivo de la unua konjugacio ne plu prononciĝas: oni skribas *aimer* sed oni prononcas *aimé*.

En ĉiuj la kampar-dialektoj francaj: normanda, pikarda, burguinja, franc-komta ktp, kaj en ĉiuj sudaj,

(1) Ni estas kun bona kialo fieraj pri la juĝo kiun s-ro prof. Peano ne timis liveri publike pri *Adjuvilo*, kiu estas, li diras, «un grand progrès sur l'Ido.» *Discussiones*, junio 1910, paĝo 106 (eld. Fratres Bocca, Torino).

la *r* de la dua konjugacio estas falinta, kaj oni diras *dormi, veni, couri*, por *dormir, venir, courir* (1). Estas same ĉe la italaj kampar-dialektoj kaj ĉe iuj hispanaj. Ankoraŭ pli bone, oni renkontas en tiuj diversaj dialektoj bonan nombron da verboj de la unua kaj de la tria konjugacio kiuj havas *i*-forman infinitivon (ekzemple *couchi, toussi, plouri, pleuvi*, por *coucher, tousser, plourer, pleuvoir*).

Kiun formon oni povus bone kontraŭstarigi al ĝi en la nomo de internacieco?

La verba finaĵo per n.

Same kiel la *s* estas la karakterizaĵo *hind-eŭropa* de la pluralo, la litero *n* estas la *plej elstara karakterizaĵo verba* de la sama familio. Tiu litero troviĝas ĉe la tria persono de la pluralo de la lingvoj latinaj kaj novlatinaj, kiel ankaŭ ĉe la *participo* aŭ gerundio de la samaj lingvoj.

Oni trovas ĝin kiel la verba finaĵo en la germana, en la flandra kaj en pluraj lingvoj au idiomoj ĝermanaj. La *persa* posedas kiel verba finaĵo: *-on*, la *pehlva*: *-an*; la *sanskrita*: *-un*, la *greka*: *-ein*, la *teŭtona*: *-an*, *-en*, *-in*, *-on*; la *anglo-saksa* kaj la *gota*: *-an*, la *irlanda*: *-an*, *-on* (aŭ *-om*), *-un*; la *bretona*: *-an* kaj *-on*. La verba *n* plie retroviĝas en ĉiuj hindaj lingvoj de la dravida familio. La *tamula*, rimarkinde, posedas ĝin en ĉiuj tensoj (precipe en la unua persono de la singularo kaj de la pluralo, kaj en la tria de la singularo).

Kiom povas gravi kontraŭ tio la *sento lingvistika* de s-ro de Beaufront?

(1) Ni estas longe for de la *dormar, venar*, kaj *kurar* de Ido.